

Άγιος Ιωάννης ο Επίγειος Ένσαρκος Άγγελος

Προφήτης - Πρόδρομος - Βαπτιστής

«Αδελφοί, μετανοείτε, ήγγικε γαρ η Βασιλεία των Ουρανών»

Ο Ιερός Συναξαριστής επί τη πανευφροσύνω εορτή της Συνάξεως του Αγίου Ιωάννου του Τιμίου Προδρόμου και Βαπτιστού αναφέρει: «Τη εβδόμη αυτού του μηνός η σύναξις του Αγίου Προφήτου Προδρόμου και Βαπτιστού Ιωάννου. Συνέδραμε δε και η της παντίμου και αγίας αυτού χειρός προς την Βασιλεύουσα μετένεξις». Η δε θεσπέσια υμνογραφία της Εκκλησίας διακηρύττει: «Την χείραν σου την αψαμένην την ακήρατον κορυφήν του Δεσπότου». Σύμφωνα μάλιστα με τον Πρωτοπρεσβύτερο π. Στέφανο Αναγνωστόπουλο «Η σημερινή γιορτή ονομάζεται κυρίως Σύναξις του Τιμίου Προδρόμου, και έτσι την ξέρουμε. Τί σημαίνει όμως Σύναξη ενός Αγίου ή πολλών αγίων; Σημαίνει την Σύναξη ή την συγκέντρωση των χριστιανών, των πρώτων χριστιανικών αιώνων, για να τιμήσουν πρόσωπο άγιο και ιερό, που κατείχε πρωτεύοντα ρόλο στο μεγάλο θαύμα μιας Δεσποτικής ή Θεομητορικής εορτής». Αυτό λοιπόν ισχύει και για το πρόσωπο του Αγίου Ιωάννου του Βαπτιστού ο οποίος διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στο μέγιστο σωτηριολογικό γεγονός της Βαπτίσεως του Θεανθρώπου Ιησού Χριστού που εορτάζεται από την Εκκλησία ως κορυφαία Δεσποτική Εορτή υπό τις ονομασίες «Επιφάνεια», «Θεοφάνεια» ή «Φώτα».

Στο απολυτίκιο της εορτής του Τιμίου Προδρόμου η Αγία Εκκλησία μας αναφερόμενη στο πρόσωπο του Αγίου Ιωάννου λέγει· «Μνήμη δικαίου μετ' εγκωμίων, σοι δε αρκέσει η μαρτυρία του Κυρίου Πρόδρομε. Ανεδείχθης γαρ όντως και προφητών σεβασμιώτερος, ότι και εν ρείθροις βαπτίσαι κατηξιώθης τον κηρυττόμενον». Και βέβαια δεν είναι τυχαία η αναφορά ότι ο Τίμιος Πρόδρομος ανεδείχθη ο μεγαλύτερος και σημαντικότερος των Προφητών της Παλαιάς Διαθήκης, αφού υπήρξε ο κατ' εξοχήν κήρυκας και Πρόδρομος της ελεύσεως του Θεανθρώπου Ιησού Χριστού, αλλά και ο άνθρωπος εκείνος ο οποίος ηξιώθη να τύχει της μοναδικής ευλογίας και τιμής να βαπτίσει τον Σωτήρα Χριστό.

Πριν απ' όλα όμως η ίδια η γέννηση του Βαπτιστού Ιωάννου, υπήρξε αυτή καθ' εαυτήν ένα θαυμαστό και ανεπανάληπτο γεγονός στην ανθρώπινη ιστορία. Διά τούτο και ο Ευαγγελιστής Λουκάς αναφέρεται στην εκ Θεού "προαναγγελία" της γεννήσεως του Ιωάννου, στο πρώτο κεφάλαιο του Ευαγγελίου του, με εκτενή μάλιστα καταγραφή σε όσα συνέβησαν. Έτσι πληροφορούμεθα ότι ο πατέρας του Ιωάννου, Ζαχαρίας, ο οποίος ήταν Ιερέας, και η μητέρα του Ελισάβετ ήταν άτεκνοι και μάλιστα σε προχωρημένη ηλικία. Σύμφωνα με την επικρατούσα συνήθεια των εβραίων κάθε έτος ένας ιερέας προσέφερε θυμίαμα στον Θεό, όταν λοιπόν και ο Ζαχαρίας προσέφερε το θυμίαμα εντός του Ναού, εμφανώθη Άγγελος Κυρίου και του ανήγγειλε ότι «εισακούσθη η δέησις σου, και η γυνή σου Ελισάβετ γεννήσει υιόν σοι, και καλέσεις το όνομα αυτού Ιωάννην» (ΛΚ. α', 13).

Το θαυμαστότερο όμως είναι ότι ο Άγγελος του Κυρίου προεφήτεψε στον Ιερέα Ζαχαρία ότι ο υιός του τον οποίο θα γεννήσει «...έσται γαρ μέγας ενώπιον του Κυρίου... και Πνεύματος Αγίου πλησθήσεται έτι εκ κοιλίας μητρός αυτού, και πολλούς των υιών Ισραήλ επιστρέψει επί Κύριον τον Θεόν αυτών». (ΛΚ. Α. 15-16).

Τελικώς η Ελισάβετ έμεινε έγκυος και εγέννησε τον Βαπτιστή Ιωάννη. Πριν όμως γεννήσει τον Ιωάννη συνέβη ένα ακόμη θαυμαστό γεγονός κατά την επίσκεψη της Θεοτόκου Μαρίας στην Ελισάβετ. Όταν δηλαδή η Θεοτόκος εχαιρέτησε την Ελισάβετ «εσκίρτησε το βρέφος εν τη κοιλία αυτής και επλήσθη Πνεύματος Αγίου η Ελισάβετ και ανεφώνησε φωνή μεγάλη και είπεν· Ευλογημένη συ εν γυναιξί και ευλογημένος ο καρπός της κοιλία σου» (ΛΚ. α΄, 41-42). Έτσι εκπληρώθηκε η προφητεία του Αγγέλου Γαβριήλ και το νεοτεχθέν παιδίον, ο Ιωάννης, από την πρώτη στιγμή που έλαβε τον χαιρετισμό της Θεοτόκου, αλλά και όταν είδε το φως της ημέρας, ήταν προορισμένος να προετοιμάσει την οδό της ελεύσεως της Θεότητας εν σαρκί, του Θεανθρώπου Κυρίου ημών Ιησού Χριστού.

Ο Τίμιος Πρόδρομος είναι το μέγιστο και ύψιστο πρόσωπο της Παλαιάς Διαθήκης το οποίο φέρει τα επίθετα «Τίμιος» και «Πρόδρομος», διότι όλος ο βίος και η πολιτεία του επί της γης υπήρξε τιμία, άσπιλος, αμόλυντος, αγία και ασκητική. Πρόδρομος δε ονομάστηκε, διότι υπήρξε ο μόνος από τους προφήτες ο οποίος εκήρυξε με τόση σαφήνεια και ακρίβεια την έλευση του Μεσσία και λυτρωτού της ανθρωπότητας Ιησού Χριστού και προς τούτο τον σκοπό, ως Πρόδρομος, προετοίμασε την οδό, δηλαδή τον λαό του Ισραήλ, να υποδεχθεί έτοιμος και προετοιμασμένος πνευματικά τον αναμενόμενο Εμμανουήλ, τον αμνόν του Θεού, «τον αίροντα την αμαρτίαν του Κόσμου».

Το κεντρικό μήνυμα και σύνθημα του Ιωάννου κατά την δημοσία κηρυκτική και "αποστολική", θα λέγαμε, δράση του ήταν «μετανοείτε ήγγικε γαρ η Βασιλεία των Ουρανών» (ΜΘ. β΄, 2). Καλούσε δηλαδή τον λαό του Ισραήλ σε μετάνοια και αποκήρυξη του αμαρτωλού παρελθόντος του, προκειμένου να υποδεχθεί προετοιμασμένος πνευματικά τον αναμενόμενο Μεσσία Ιησού Χριστό. Ήταν ένα κήρυγμα μετανοίας και πνευματικής αλλαγής του ιουδαϊκού έθνους, το οποίο είχε απομακρυνθεί από τις εντολές του Θεού και είχε καταντήσει από «περιούσιος λαός» σε λαό αγνωμοσύνης και τυπολατρείας που με τους λόγους και τα έργα του είχε "εξορίσει" τον Θεό από την ζωή του.

Αξιοσημείωτο δε είναι το γεγονός ότι ο Άγιος Ιωάννης συνέδεσε την πνευματική - εσωτερική μετάνοια και μεταστροφή του ιουδαϊκού έθνους με την "Βασιλεία του Θεού", με την αποδοχή δηλαδή και βίωση του μυστηρίου της ενσαρκώσεως και ενανθρωπίσεως του Μονογενούς Υιού και Λόγου του Θεού καθώς και της πνευματικής "εν Θεώ" συνυπάρξεως των ανθρώπων στην "καινή ζωή" και υπεραισθητή και άκτιστη Αγιοτριαδική Βασιλεία του Θεού στα έσχατα, στο επέκεινα του τόπου και του χρόνου.

Ο Άγιος Ιωάννης καλούσε τους εβραίους ν' αλλάξουν σκέψεις, φρόνημα, στάση ζωής και να κατανοήσουν διά της αποδοχής του Μεσσία Ιησού Χριστού, το μυστήριο της πνευματικής και υπερκόσμιας - μη κοσμικής - Βασιλείας του Θεού αφού ο λυτρωτής και σωτήρ των ψυχών και των σωμάτων ημών, διά της Εκκλησίας του προσφέρει στους ανθρώπους την ελπίδα, την βεβαιότητα και την πνευματική δυνατότητα να ζήσουν αιώνια και να γευθούν την ζωή της Αγιοτριαδικής Θεότητας στη Βασιλεία των Ουρανών.

Ο Πρόδρομος της ελεύσεως του από αιώνων αναμενόμενου Μεσσία απερίφραστα και με σαφήνεια διακηρύττει στον αποστάτη και προδότη εβραϊκό λαό ότι η "βίωση", η "πρόγευση" επί της γης και η πλήρη ενσωμάτωση του "εν ουρανοίς" στη Βασιλεία του Θεού, δεν νοείται εάν προηγουμένως δεν υπάρξει η μετάνοια, η μεταστροφή και απάρνηση του κοσμικού φρονήματος και της σαρκολατρείας που σφραγίζουν την θύρα η οποία οδηγεί στη ζωή της Τρισυποστάτου - Τριαδικής Θεότητας, στην άκτιστη Βασιλεία του Θεού.

Ο Τίμιος Πρόδρομος, ο οποίος γνώριζε την εσφαλμένη αντίληψη του εβραϊκού λαού, των συμπατριωτών του, περί της κοσμικής και εξουσιαστικής φύσεως της Βασιλείας του Θεού επί της γης, αντιδρούσε στο κοσμικό αυτό φρόνημα του λαού και γι' αυτό εκήρυττε και επροφήτευε τον Ιησού Χριστό, τον αναμενόμενο Μεσσία ως πνευματικό Βασιλέα των ψυχών και των σωμάτων μας, την δε Βασιλεία Του ως πνευματική, προσωπική, βιωματική εμπειρία ενώσεως των ανθρώπων με τον Θεό. Με άλλες λέξεις πρόκειται για την διδασκαλία της Ορθοδόξου Θεολογίας, ότι δηλαδή ο άνθρωπος με την άκτιση ενέργεια και χάρη του Παναγίου Πνεύματος "θεούται κατά χάριν".

Ο προφήτης Ησαΐας, εκατοντάδες χρόνια πριν, επροφήτευσε για τον Τίμιο Πρόδρομο ότι θα κηρύττει στον "περιούσιο" λαό του Θεού ως «φωνή βοώντος εν τη ερήμω» (ΜΘ. β', 3) και θα προτρέπει τους συνανθρώπους του, αναβοώντας «ετοιμάσατε την οδόν Κυρίου, ευθείας ποιείτε τας τρίβους αυτού» (ΜΡ. α', 3). Και όντως έτσι έγιναν τα πράγματα, αφού ο Άγιος Ιωάννης διήρχετο τις οδούς, τα χωριά, τις πόλεις και κυρίως τις απομακρυσμένες στην έρημο της Ιουδαίας κοινότητες και διεκήρυττε την έλευση του Μεσσία Ιησού Χριστού.

Ζητούσε, απαιτούσε, παρακαλούσε και εμπύχωνε το πνευματικό φρόνημα των ανθρώπων να ετοιμάσουν "την οδό του Κυρίου", που ήταν οι συνειδήσεις και οι ψυχές τους για να δεχθούν στο "εσώτατον ταμείον" της υπάρξεως και του πνεύματός τους τον όντως Βασιλέα των όλων Θεάνθρωπο Χριστό. Προέτρεπε εκείνους και σήμερα προτρέπει και εμάς να ξεριζώσουμε από την ψυχή μας τις πικρές και θανατηφόρες αγκαθιές των παθών και να ρίξουμε μακράν της υπάρξεως και ζωής μας τους λίθους του εγωϊσμού και της σκληρότητας.

Η οδός του Κυρίου είναι ευθεία, όταν προηγουμένως ο άνθρωπος, ο οποίος ρέπει προς "το αμαρτάνειν", καθαρίζει τον εσωτερικό κόσμο της ψυχής του από την κόρη του διαβόλου που είναι η κακία. Τότε γίνεται ευθεία η οδός του Κυρίου και καθαρή, και τότε μόνο μπορεί ο πεφωτισμένος άνθρωπος της ένθεης αγάπης να βαδίζει στην οδό αυτή, να πλησιάσει, να φθάσει και να ενωθεί με τον Σωτήρα Ιησού Χριστό που τον αναμένει με ανοικτές τις αγκάλες του για να βαδίσουν μαζί τον λίγο δρόμο ο οποίος απομένει μέχρι την θύρα του Παραδείσου, στην άκτιστη Βασιλεία της Τριαδικής Θεότητας.

Δυστυχώς όμως και στην εποχή εκείνη και στο διάβα των αιώνων μέχρι και τις ημέρες μας, το προδρομικό - προφητικό κήρυγμα του Αγίου Ιωάννου έμεινε πολλές φορές και για πάρα πολλούς ανθρώπους, ανεξάρτητα εάν είναι ή όχι Χριστιανοί, η «φωνή βοώντος εν τη ερήμω» (ΜΘ. β', 3), αφού οι άνθρωποι είχαν έρημη, άνυδρη, ξηρή και σκληρή καρδιά, ήταν άψυχοι, άκαρδοι και δεν εδέχθησαν, ούτε καν ήκουσαν τον λόγο του Βασιλέως των Ουρανών Ιησού Χριστό. Έτσι, συνέχισαν και δυστυχώς μέχρι και σήμερα να ζουν στο πνευματικό σκότος μιάς ζωής που είναι μάταιη, φθηνή, ανούσια. Ζούσαν και ζουν στην έρημο της ψυχής και της καρδιάς τους αφού ως τυφλοί δεν βλέπουν τον Χριστό και ως κουφοί αρνούνται να τον ακούσουν και να τον ακολουθήσουν. Για όλους αυτούς, δυστυχώς, τόσο το κάλεσμα του Ιωάννου, όσο και του ίδιου του Βασιλέως Χριστού, έμειναν "φωνή βοώντος εν τη ερήμω", επειδή και οι ίδιοι είναι νεκροί και άκαρποι πνευματικά, όπως νεκρή ως κόλαση επίγεια είναι η κάθε έρημος.

Ο Τίμιος Πρόδρομος, θα μπορούσε, ίσως με κάποια υπερβολή, να πούμε ότι υπήρξε ένας προ Χριστού "Ιερέυς" και "Πνευματικός Εξομολόγος", αφού σύμφωνα με τις καταγεγραμμένες μαρτυρίες των Ευαγγελιστών Ματθαίου, Μάρκου και Λουκά, εκήρυττε «Βάπτισμα μετανοίας εις άφεσιν αμαρτιών» (ΜΡ. α', 4). Προηγουμένως όμως εκείνοι οι

οποίοι επίστευαν στα προδρομικά - προφητικά ρήματά του «...εβαπτίζοντο πάντες ... υπ' αυτού εξομολογούμενοι τας αμαρτίας αυτών" (ΜΡ. α', 5). Πρέπει βέβαια να υπογραμμίσουμε και να επισημάνουμε ότι το δι' ύδατος βάπτισμα το οποίο τελούσε ο Τίμιος Πρόδρομος δεν αποτελούσε το μυστήριο του βαπτίσματος, όπως το δέχονται όλοι οι βεβαπτισμένοι εντός της Εκκλησίας, και δεν παρείχε στους "βεβαπτισμένους" την άφεση των αμαρτιών.

Το "βάπτισμα της μετανοίας" και η "εξομολόγηση" των πιστών, τα οποία επιτελούσε ο Άγιος Ιωάννης ήταν πράξεις και ενέργειες με τις οποίες προετοιμάζοντο οι πιστοί σωματικά και πνευματικά για να δεχθούν τα ολοκληρωμένα, σωστικά, σωτήρια και απολυτρωτικά μυστήρια τα οποία παρέδωσε ο ίδιος ο Σωτήρας Ιησούς Χριστός διά των Αποστόλων του στην Εκκλησία του. Ο Άγιος Ιωάννης με το ύδωρ, έστω και εξωτερικά, "εσφράγιζε" την επιλογή των Ιουδαίων να μετανοήσουν για τις αμαρτίες τους και να εισαχθούν στο καινό (καινούργιο) λουτρό του μυστηρίου της βαπτίσεως του θεοφανέντος και επιφανέντος Ιησού Χριστού. Εξάλλου, το ατελές των παραπάνω πράξεων υπογράμμισε και ο ίδιος ο Άγιος Ιωάννης, ο οποίος διεκήρυττε με σαφήνεια ότι «εγώ μεν βαπτίζω υμάς εν ύδατι εις μετάνοιαν... αυτός (ο Χριστός), υμάς βαπτίσει εν Πνεύματι Αγίω και πυρί» (ΜΘ. Γ, 11).

Είχε επίγνωση ο Τίμιος Πρόδρομος ότι δεν ήταν σε θέση να συγχωρεί αμαρτίες και να απελευθερώνει τον δέσμιο άνθρωπο από την φθορά και τον θάνατο, γι' αυτό δε τον λόγο και όταν ο Κύριος Ιησούς Χριστός εξήτησε απ' εκείνον να τον βαπτίσει, ο Άγιος Ιωάννης εταράχθη και συγκλονίσθηκε. Μοναδική όντως υπήρξε η τιμή και ευλογία του Ιωάννου την οποία έλαβε παρά Κυρίου να γίνει ο Βαπτιστής του αναμάρτητου και μόνου Παναγίου Θεανθρώπου Ιησού Χριστού. Λέγει δε προς τον Χριστόν· «Εγώ χρείαν έχω υπό σου βαπτισθήναι και συ έρχη προς με;» (ΜΘ. γ', 14). Και αλλού ψάλλει η εκκλησία μας «πώς εκτείνω χείρα και άψομαι κορυφής κρατούσης τα σύμπαντα; Και δούλος Δεσπότην βαπτίζειν ου μεμάθηκα». Ο Κύριος όμως γνώριζε τον άσπιλο, αγνό και πνευματοφόρο σωματικό και ψυχικό κόσμο του Ιωάννου, γι' αυτό και ταπεινούται ενώπιόν του, δεχόμενος το βάπτισμα υπό του συγκεκριμένου ανθρώπου για να αναπλάσει τον νέο Αδάμ και την νέα Εύα, τον καινούργιο και αγιασμένο όλο άνθρωπο.

Ο Άγιος Ιωάννης, όπως έχει γραφεί έλαβε επίσης και την ιδιαίτερη ευλογία από τον Θεό να είναι και "θεόπτης". Η γνώση του Προδρόμου για τον ερχόμενο Μεσσία δεν ήταν μόνο μία γνώση εξ' ακοής, από τους γονείς του, αλλά ήταν κυρίως εμπειρική. Στην κοιλία της μητρός του έλαβε το "πλήρωμα της προφητείας" και εσκίρτησε όταν εδέχθη τον ασπασμό της Θεοτόκου Μαρίας η μητέρα του Ελισάβετ. Ο Άγιος Ιωάννης επροφήτευε και εκήρυττε με βεβαιότητα την έλευση του αναμενόμενου Μεσσία και λυτρωτού Ιησού Χριστού, επειδή βίωνε εμπειρικά και αγιοπνευματικά την αλήθεια των προφητών ότι ο Ιησούς ήταν ο όντως αληθινός Θεός και Σωτήρ του ανθρωπίνου γένους. Γι' αυτό και ανεγνώρισε αμέσως τον Ιησού όταν τον εσυνάντησε στον Ιορδάνη ποταμό.

Έτσι, ο Τίμιος Πρόδρομος, ως άλλος Μωυσής, ο οποίος κατέστη «θεούμενος» Προφήτης του Χριστού, εδέχθη δηλαδή την αποκάλυψη του Θεού, της Παναγίας Τριαδικής Θεότητας, καταυγάσθηκε από το απρόσιτο, άδυτο και ανέσπερο φως και ήκουσε την φωνή του Πατρός, «ούτος έστιν ο Υιός μου ο αγαπητός εν ω ευδόκησα». Διά τούτο, σύμφωνα με την μαρτυρία του Κυρίου, ο Ιωάννης είναι «μείζων πάντων των προφητών», «μείζων εν γεννητοίς γυναικών», «περισσότερον Προφήτου».

Ένα ακόμη επίσης ιδιαίτερο επίθετο που προσδίδεται στον Βαπτιστή του Χριστού Ιωάννη, είναι εκείνο του «Επίγειου Αγγέλου». Τούτο δε φαίνεται ξεκάθαρα στις αγιογραφημένες εικόνες του προσώπου του, στις οποίες απεικονίζεται να φέρει φτερούγες αγγέλου. Είναι μάλιστα η μοναδική προσωπικότητα της Εκκλησίας η οποία φέρει φτερούγες στην απεικόνισή της, αλλά και ο μοναδικός άνθρωπος για τον οποίο ο Θεός απεκάλυψε στους πριν από αυτόν προφήτες, λέγων· «ιδού εγώ αποστέλλω τον άγγελόν μου προ προσώπου σου, ος κατασκευάσει την οδόν σου έμπροσθέν σου» (ΜΡ. α΄, 2).

Είναι ιδιαίτερα σημαντικοί και οι λόγοι της «Αγγελοειδείας», της θεωρήσεως δηλαδή του Τιμίου Προδρόμου ως "Αγγέλου" ή της απεικονίσεώς του ως "φτεροφόρου επίγειου Αγγέλου". Θεωρείται δε και απεικονίζεται ο Ιωάννης ως επίγειος Άγγελος, επειδή, όπως έχει γραφεί από πολλούς θεολόγους και ειδικούς μελετητές της βυζαντινής αγιογραφίας: «α) εκόμισε μίαν αγγελίαν, την αγγελίαν της ενσάρκου ενανθρωπίσεως του Ιησού Χριστού επί της γης. Υπήρξε δηλαδή ο καλός αγγελιοφόρος στον λαό της επιφανείας του Θεού επί γης «εν σαρκί». β) Έζησε ως "άυλος" και "ασώματος", όπως οι Άγγελοι, υπό την έννοια της νεκρώσεως των παθών και των επιθυμιών του ανθρωπίνου σώματός του. β) Συνδέθηκε το πρόσωπό του με την αγγελική ή αγγελομίμητη πολιτεία, δηλαδή τον μοναχισμό, που εθέλησε στην προσωπικότητα του Ιωάννου να δει το πρότυπό της βιοτής αυτής, τον πατέρα του αγγελικού σχήματος. Τούτο δε ευρίσκει την θεμελίωση του και στο αναφερόμενο από τους Ευαγγελιστές γεγονός, ότι «ην ο Ιωάννης ενδεδυμένος τρίχας Καμήλου και ζώνην δερματίνην περί την οσφύν αυτού και εσθίων ακρίδας και μέλι άγριον» (ΜΡ. α΄, 6). Η δε Θεόπνευστη ρήση του ενσάρκου Αγγέλου Αγίου Ιωάννου παραμένει μέχρι και σήμερα αλλά και ως συντελείας των αιώνων επίκαιρη και διδακτικά αφυπνιστική: «Αδελφοί, μετανοείτε, ήγγικε γαρ η Βασιλεία των Ουρανών» (ΜΘ. β΄, 2)».